

Innspill til strategi for folkemusikk og folkedans

I lys av de overordnede kulturpolitiske målene beskrevet i Kulturmeldinga St.meld. 8 (2018-2019) *Kulturens kraft*, og med utgangspunkt i statens særskilte ansvar for å ivareta de tradisjonsbærende kulturuttrykkene, ønsker regjeringen å starte arbeidet med en ny strategi for feltet. Her legges et grunnlag for en nødvendig styrking av folkemusikken og folkedansen, og vi ser positivt på at departementet ber om innspill fra feltet.

Som nasjonal scene for norsk og internasjonal folkemusikk, joik og folkedans vil Riksscenens perspektiver reflektere vår rolle som profesjonell kulturarena, møteplass, formidler og produksjonshus i et unikt og sammensatt felt.

Kontekst og aktualitet

Strategien må lese tidsbildet godt, se langt fram og langt ut for å møte aktuelle utfordringer og muligheter. I våre dager er kulturbruk og kulturkonsum – både her hjemme og i resten av verden – mer fragmentert, individualisert og globalisert enn noensinne. Flere tendenser ligger side om side: Den kommersielle populærkulturen visker ut kulturell variasjon og fortrenger egenartede uttrykk fra de brede flatene. Verden endres raskt, og lokal kulturarv står under et stort press. Norge har ratifisert UNESCO-konvensjonen for immateriell kulturarv og forpliktet oss til å handle før uerstattelige verdier går tapt.

Samtidig opplever monokultur og mainstream konkurranse fra en uendelighet av nisjer og subkulturer der konsumenten ofte er deltaker og medskaper. Nye generasjoner uttrykker nysgjerrighet for lokalt særpreg, toleranse for variasjon, og et behov for forankring og deltakelse. Det er lov å skille seg ut, og det jaktes på egenart. Vendingen vekk fra industrialisert kultur vil trolig forsterkes post-corona og i klimakrisen. Akustiske, nære og sosialt forankrede kulturuttrykk som folkemusikk og folkedans vil trolig bli enda mer aktuelle i tiden vi nå møter.

Den nye strategien bør anerkjenne tradisjonsuttrykkene som viktige ytringsrom og rom for identitetsforhandling, fordi de er forankret i en sosial kontekst og bærer i seg spor av levd liv gjennom generasjoner. Samfunn som berøves sin musikalske hukommelse blir stående ribbet igjen. Men for at tradisjonskultur skal bevare sin kraft, må folk ha kjennskap og kunnskap. Det er et statlig kulturpolitisk ansvar å sørge for at alle landets innbyggere får møte folkemusikk og folkedans i barneårene og gjennom resten av livet.

Tradisjonsmangfold

Strategien bør belyse hele mangfoldet av lokale og muntlig traderte folkemusikk- og folkedanstradisjoner i Norge, herunder samiske, nasjonale minoriteters og internasjonale minoriteters kulturuttrykk.

Norge har en unik solistisk musikktradisjon og et mangfold av levende dansedialekter som er spesielt sårbare for samfunnsendringer og som for hvert overleveringsledd står i fare for å miste viktige deler av sin egenart. Verdien av tradisjonsmaterialet fra Setesdal ble en gang for alle anerkjent av UNESCO i år, men vi har et bredt spekter, fra joiketradisjoner i nord til feletradisjoner i sør med like stor videreføringsverdi. Tradisjonsoverlevering har til alle tider skjedd lokalt fra mester til elev og de siste 100 årene gjennom spelemannslag og ungdomslag. Det er viktig med god rekruttering til de lokale tradisjonsmiljøene og at de lokale møteplassene oppleves som aktuelle. I tillegg er det viktig at det nye opplæringsystemet fra kulturskole til høyere utdanning tar vare på større deler av tradisjonsmaterialet om de tradisjonelle arenaene for overlevering svekkes.

Den samiske kulturformidlingen har fått et oppsving de siste 10 årene og det er fortsatt et stort potensial for videre utvikling av musikkuttrykk inspirert fra joik og samisk kultur. Videreføring av den tradisjonelle joiken er samtidig svært truet, og er slik situasjonen var for folkemusikken for 30 år siden helt avhengig av ildsjeler og private initiativ. Med medvind fra de gode forbildene som presenterer joikeinspirert musikk i riksmidia, er det kanskje rett tidspunkt nå å initiere joikeundervisning i kulturskolene i noen kommuner og videreføre dette til høyere utdanning for flere på sikt?

Synliggjøring og profesjonalisering av kulturformidlere fra nasjonale minoriteter henger etter den utviklingen majoritetsamfunnets tradisjonsutøvere har hatt. Utvikling og nyskaping fra disse miljøene vil kunne bidra positivt til generell bevisstgjøring og kulturell egenverdi, men her trengs det initiativ og støtte fra flere hold for komme videre. Et viktig fokus her må være å ta utgangspunkt i kulturuttrykkenes egenart.

Norge er rikt på levende tradisjonsuttrykk fra andre deler av verden som må inkluderes i strategien for feltet. Alle tradisjoner har sin egenart, men tradisjonsmusikk og -dans har likevel flere fellestrekk enn ulikheter sammenlignet med andre sjangerfelt. Det bør defineres tydelige kulturpolitiske mål for hvordan kulturbærere fra flere tradisjoner kan ivaretas som ressurser i vårt kunst- og kulturliv. Innen vårt felt ligger unike muligheter til å jobbe for mangfold og representasjon. Det bør også legges til rette for utveksling av kultur over landegrensene gjennom internasjonale flerpartssamarbeid, prosjekter, utvekslingsprogrammer og residenser. De positive ringvirkningene og langtidseffektene av kulturutveksling er mange, og vi er bekymret over de senere årenes nedprioritering av slike satsinger.

Et unikt kunstfelt

Den nye strategien må anerkjenne folkemusikk og folkedans som et unikt kunstfelt i spennende utvikling. I sceniske produksjoner med basis i folkedans ser vi konturene av et genuint nytt dansespråk. I en tid når kunstliv og scenekunst søker mot deltakelse, performative prosesser og dekolonialisering skal det ikke være tvil om at den sceniske folkedansen har stor aktualitet. Denne aktualiteten hentes i selve tradisjonen.

Det er nå på høy tid at den sceniske folkedansen møtes av rammevilkår som kan sammenlignes med scenekunsten forøvrig. I tiårene vi har lagt bak oss, har utøvere og spredte produksjonsmiljøer løftet kvaliteten betraktelig. For å komme videre fra det nåværende platået må det prioriteres ressurser til produksjonsarenaer og fagmiljøer. Det må nå sikres høyere utdanning innen folkedans, og på sikt ved flere utdanningsinstitusjoner for å sikre et mangfold av uttrykk. Norsk kulturpolitikk skal ha høye ambisjoner for dette kunstfeltet, og legge til rette for at det utvikler seg videre på egne premisser.

Kunstpolitikken må ta høyde for folkemusikken og folkedansens egenart. Det gir ikke alltid mening å trekke et skille mellom bevaring og fornying. Riksscenen etterlyser refleksjon omkring et utvidet kvalitetsbegrep og en fleksibilitet i tilskuddsordningene som ikke tvinger tradisjonsutøvere i en unaturlig retning. Det må også tas høyde for feltets egne "mester"-definisjoner som ikke alltid samsvarer med etablerte profesjonsnormer, og for hvor tett sammenvevd det profesjonelle feltet kan være med grasrota. I folkemusikken og folkedansen er de lokale tradisjonsbærerne livsnerven og kunnskapskilden - nå som i alle tider. Utfordringen ligger i å sørge for bærekraft for disse funksjonene i det moderne samfunnet.

Nasjonal infrastruktur, helårsarrangører og bransjeledd

Innen folkemusikken har et bredt spekter av profesjonsutdanninger hatt stor betydning. Herfra kommer et stort mangfold av utøvere med tradisjonskunnskap og definisjonsmakt over egen sjanger, som setter agenda i musikklivet.

Men det er et altfor skrint helårsarrangørledd som møter dem, og dette bør være et prioritert satsningsområde. Synergiene ved et styrket arrangørnettverk over hele landet vil være mange og store. Det vil gi publikum mulighet til å oppleve folkemusikk av høy kvalitet over hele landet. Det vil også kunne skape en større oppmerksomhet rundt egen lokal musikk, og stimulere lokale dansetradisjoner. Artistøkonomi og arrangørøkonomi vil styrkes ved å etablere turnéruiter, og på sikt vil det være mulig å bygge et reelt bransjeapparat også innen våre sjangerfelt. Hvem som har nøkkelen til å styrke et nettverk av helårsarrangører bør utredes.

Riksscenen har gjennom 10 år som nasjonal scene for folkemusikk, joik og folkedans hatt stor betydning som oppdragsgiver, formidler og scene for feltet. Vi samarbeider med en lang rekke fagmiljøer og festivaler over hele landet, og vil være en viktig ressurs og støttespiller for et nasjonalt nettverk av lokale arrangører. I tillegg kan regionale sentre for folkemusikk og folkedans, regionale kappleiker og Landskappleiken, samt de større folkemusikkfestivalene spille en viktig rolle. En nasjonal infrastruktur bør forsterkes med utgangspunkt i eksisterende og engasjerte fagmiljøer.

Det er heller ingen tvil om at potensialet for eksport er utnyttet. Norsk folkemusikk har artister i verdensklasse som kunne blitt båret ut på gullstol til internasjonale markeder. Kultur er en stor ambassadør, og tradisjonsmusikken er for mange land den fremste. Vi kjenner alle lyden av Brasil og Spania, og på lignende vis burde norsk folkemusikk vært langt framme i våre internasjonale satsinger.

Rekruttering og ungt publikum

For å rekruttere neste generasjons utøvere og tradisjonsbærere må alle leddene i næringskjeden være levedyktige og spille sammen. De lokale ildsjelene og de lokale miljøene, organisert av viktige organisasjoner som FolkOrg og NU, må fortsatt stå for den tidligste rekrutteringen gjennom spelemannslag og danserringer. Kulturskolene må gi god undervisning for de mest interesserte, og de lokale og nasjonale møteplassene med stevner og kappleiker gi inspirasjon. Den kulturelle skolesekken har et viktig ansvar for å legge til rette for at barn får oppleve folkemusikk og folkedans av høy kvalitet på nært hold; her bør det legges nasjonale føringer som sikrer at uttrykkene formidles jevnlig til alle barn. Ungt publikum må også få oppleve folkemusikk og folkedans av høy kvalitet på kulturhuset og festival, og møte forbilder i mediene: NRK kan og bør som allmennkringkaster spille en sentral rolle i å løfte og aktualisere våre sjangerfelt.

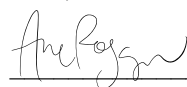
Både i mediepolitikken, gjennom tilskuddsfordeling til det frie feltet og i DKS bør det gis insentiver til og legges til rette for at det utvikles flere gode produksjoner rettet mot barn og unge. Riksscenen har prioritert dette arbeidet høyt gjennom flere år, og ønsker å bidra med erfaring og produksjonskompetanse.

Det er også behov for å skape flere gode utviklingsmuligheter for ungdom mellom 15-20 år, som talentprogram, helgekurs og sommerkurs på nasjonalt nivå. Det finnes få ordninger, ressurser og tilbud rettet mot ungdom i denne definerende livsfasen.

Avsluttende kommentarer

Riksscenen ser fram til å følge og bidra til arbeidet videre, og ønsker å signalisere en tydelig forventning om at den kommende strategien følges av en reell styrking av sentrale områder. Vi opplever at tiden er moden og behovet stort for en satsing på feltet. En feiring av Folkemusikkens og folkedansens år i 2023 vil gi en god anledning til å synliggjøre arbeidet, lansere viktige løft og skape en styrket nasjonal bevissthet omkring våre unike tradisjonsbærende kulturuttrykk.

Oslo, 10. desember 2020

Ane Carmen Roggen

Daglig leder